

ТЕХНОЛОГІЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН ДО ЗДІЙСНЕННЯ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО ПІДХОДУ У НАВЧАННІ УЧНІВ

УДК 371.132:009

Ольга Гуманкова, кандидат педагогічних наук, доцент кафедри англійської мови з методиками викладання в дошкільній та початковій освіті Житомирського державного університету імені Івана Франка

ТЕХНОЛОГІЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН ДО ЗДІЙСНЕННЯ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО ПІДХОДУ У НАВЧАННІ УЧНІВ

Стаття присвячена проблемі підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до здійснення диференційованого підходу у навчанні учнів. Дослідження обґрунтовує технологію підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до здійснення диференційованого підходу у навчанні, висвітлює її компонентну структуру, конкретизує змістові та процесуальні аспекти реалізації досліджуваної технології у системі професійної підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін.

Ключові слова: диференційований підхід у навчанні, технологія підготовки до здійснення диференційованого підходу, майбутні учителі гуманітарних дисциплін.

Рис. 1. Літ. 4.

Ольга Гуманкова, кандидат педагогических наук, доцент кафедры английского языка с методиками преподавания в дошкольном и начальном образовании Житомирского государственного университета имени Ивана Франко

ТЕХНОЛОГИЯ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ ГУМАНИТАРНЫХ ДИСЦИПЛИН К РЕАЛИЗАЦИИ ДИФФЕРЕНЦИРОВАННОГО ПОДХОДА В ОБУЧЕНИИ

Статья посвящена проблеме подготовки будущих учителей гуманитарных дисциплин к реализации дифференцированного подхода в обучении. Исследование обосновывает технологию подготовки будущих учителей гуманитарных дисциплин к реализации дифференцированного подхода, освещает ее компонентную структуру, конкретизирует содержательный и процессуальный аспекты реализации исследуемой технологии в системе профессиональной подготовки будущих учителей гуманитарных дисциплин.

Ключевые слова: дифференцированный подход в обучении, технология подготовки к реализации дифференцированного подхода, будущие учителя гуманитарных дисциплин.

*Olga Humankova, Ph. D. (Pedagogic) Docent
English and Methods of Teaching at Preschool and Primary Education Department
Zhytomyr State University by I. Franko*

THE TECHNOLOGY OF PREPARING THE FUTURE HUMANITIES TEACHERS TO THE DIFFERENTIATED APPROACH REALIZATION

The article studies the problem of the humanities teachers' training aimed at realizing the differentiated approach. The study formulates the technology of the future humanities teachers' training aimed at realizing the differentiated approach in the students' teaching, explores the components of its structure, specifies the content and the organization of the above mentioned technology in the system of the future teachers' professional education.

Keywords: the differentiated approach, the technology of preparing to the differentiated approach realization, the future humanities teachers.

Постановка проблеми. Актуальність наукового пошуку у сфері оптимізації професійної підготовки вчителів гуманітарних спеціальностей обумовлена модернізацією змісту та шляхів реалізації освітньої політики України у напрямках гуманізації та гуманітаризації задекларованих у Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті [2].

Особлива увага у світлі зазначеного приділяється підготовці вчителів до реалізації особистісно орієнтованого навчання, одним із проявів якого є реалізація диференційованого

підходу (ДП) у навчанні, який ґрунтується на врахуванні індивідуально-типологічних психологічних особливостей учнів в процесі реалізації навчально-пізнавальної діяльності.

Безперечно, системна та послідовна реалізація підходу передбачає наявність у вчителів певної системи знань із зазначеної проблеми, навичок, вмінь, особистісних якостей, які в сукупності створюють готовність до здійснення такого виду діяльності. Готовність не є стихійним утворенням вона підлягає цілеспрямованому формуванню у процесі професійного навчання майбутніх педагогів у вищому навчальному закладі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема оновлення змісту професійної підготовки вчителів, зокрема професійно-педагогічної, розглядалася в дослідженнях О.О. Абдуліної, О.А. Дубасенюк, Н.В. Кузьміної, В.Ф. Паламарчука та ін. У дослідженнях І.В. Гриненка, О.П. Значенко, Ж.В. Ковалів, Ю.С. Присяжнюк розкрито окремі аспекти оновлення змісту професійної підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін. Зміст підготовки майбутніх учителів до впровадження особистісно орієнтованих технологій навчання, індивідуалізації та диференціації аналізується в дослідженнях О.В. Герасімової, В.М. Єремєєвої, Г.І. Коберник, С.Ю. Нікітіної, С.Ю. Ніколаєвої, І.М. Осмоловської, А.М. Старєвої, С.Г. Чиж та ін. Розробка диференційованого підходу в навчанні знайшла відображення в наукових доробках Ю.К. Бабанського, І.Д. Бутузова, О.М. Вірнієнка, О.І. Когут, І.П. Крицької, В.А. Сапогова, О.М. Спіріна, М.Ф. Федіної, Г.В. Шугайло, Г. Гарднера, К. Леттері, Х. Мамфорда, Р. Олрайта, П. Паска, Б. Фішера та Л. Фішера.

Мета статті – розробка та обґрунтування змісту та структури технології підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до здійснення ДП у навчанні учнів.

Виклад основного матеріалу. Вважаємо, що підготовка майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до здійснення ДП у навчанні учнів має здійснюватись на засадах технологічного підходу.

Особливістю технологічного підходу в конструюванні педагогічних систем є планування корекції навчального процесу на базі вихідних установок, послідовна орієнтація на чітко окреслені цілі [1, 13].

Отже, використання технологічного підходу дозволяє спроектувати процес підготовки майбутніх вчителів у форматі технології, в опорі на послідовну та планомірну її реалізацію у контексті досягнення попередньо визначених цілей та результатів. Педагогічна технологія розглядається нами як “спеціально створений, адекватний до потреб і можливостей особистості та суспільства процес засвоєння теоретичних знань, практичних умінь у ході організації упорядкованої раціональної діяльності, яка спрямована на гарантування досягнення запланованого результату” [1, 112].

Відповідно, технологію підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін визначаємо як спеціально створений, адекватний до потреб особистості та суспільства процес реалізації професійно-педагогічної підготовки майбутніх педагогів до реалізації ДП у навчанні учнів з урахуванням їх предметної спеціалізації,

спрямований на гарантоване досягнення запланованого результату. Результатом підготовки, як було зазначено на початку статті, є готовність до здійснення підходу у всій сукупності складових. Складовими готовності до здійснення ДП є: цілемотиваційний (цільові установки, ціннісні орієнтації, які спонукають педагога до здійснення ДП), особистісний (якості та здібності важливі для реалізації підходу), когнітивний (система, набутих у процесі професійного навчання знань з проблемами підходу), операційно-діяльнісний (система сформованих у процесі професійної підготовки навичок та вмінь, які є необхідними для ефективного здійснення підходу у професійній діяльності) та оцінно-рефлексивний компоненти (уміння аналізу власних дій щодо практичної реалізації підходу, уміння розширення знань з проблеми шляхом самоосвіти на накопичення досвіду у цій сфері).

Структура педагогічної технології (за Г.К. Селевко) включає: концептуальну основу; змістову частину навчання (цілі навчання загальні та конкретні, зміст навчального матеріалу); процесуальну частину (організація навчального процесу, методи та форми навчальної діяльності, методи та форми роботи вчителя, діагностика навчального процесу) [3, 21].

Отже, базуючись на структурі педагогічної технології, запропонованої колективом кафедри педагогіки ЖДУ імені Івана Франка [4, 228], виділяємо такі компоненти технології підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до здійснення ДП у навчанні учнів: цільовий, змістовий, процесуальний та оцінно-результативний (Рис. 1.).

Цільовий компонент відображає стратегічні, тактичні, оперативні цілі підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до здійснення ДП у навчанні учнів.

Стратегічними цілями підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до здійснення ДП є: задоволення потреби суспільства у підвищенні якості підготовки вчителів гуманітарних дисциплін, формування готовності вчителів цієї спеціалізації до здійснення ДП у навчанні учнів.

Тактичні цілі конкретизуються відповідно до кожного етапу підготовки майбутніх учителів (орієнтувально-інформаційного, навчально-практичного та самостійно-творчого).

Оперативні цілі конкретизуються у процесі вивчення окремої теми (тематичного блоку) предмету, в якому розгортається підготовка майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до здійснення ДП у навчанні учнів.

**ТЕХНОЛОГІЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН
ДО ЗДІЙСНЕННЯ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО ПІДХОДУ У НАВЧАННІ УЧНІВ**

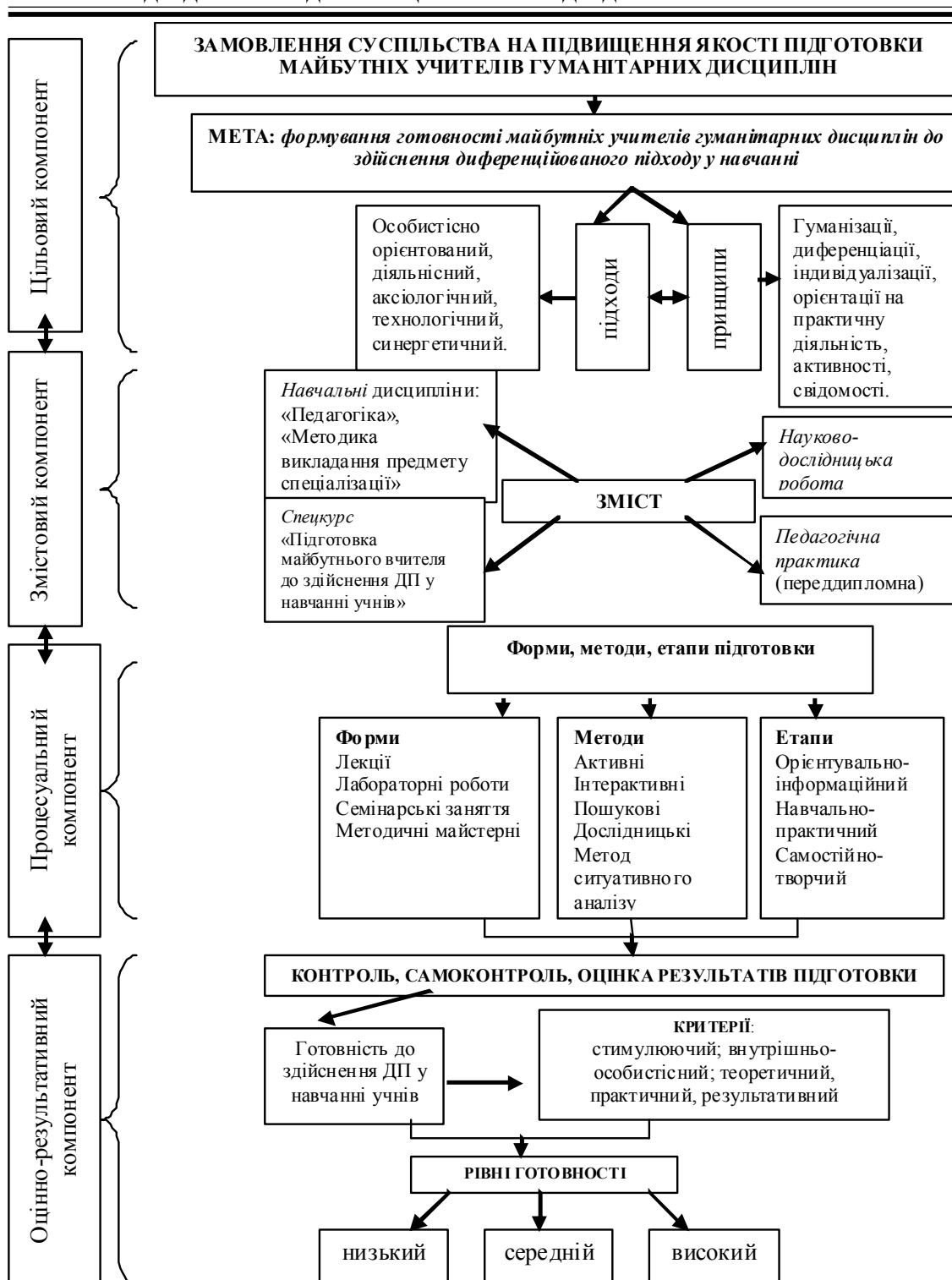

Рис. 1. Технологія підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до здійснення ДП у навчанні учнів

Також цей компонент відображає комплекс підходів, закладених в основу реалізації підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін. До таких підходів нами віднесено: особистісно орієнтований, діяльнісний, технологічний,

аксіологічний та синергетичний підходи. Використання зазначених підходів зумовлює звернення до реалізації наступних принципів: гуманізації, диференціації, індивідуального підходу, орієнтації на практичну діяльність, екстеріорізації

індивідуального досвіду студентів, науковості, емоційності тощо.

Змістовий компонент технології підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до здійснення ДП у навчанні учнів передбачає відбір і структурування інтегрованого, психолого-педагогічного, методичного навчального матеріалу, який спрямований на розкриття особистості майбутнього вчителя-гуманітарія, формування його готовності до здійснення означеного підходу у професійно-педагогічній діяльності.

Змістовий компонент технології підготовки набуває розгортання у процесі вивчення студентами різних блоків дисциплін (“Педагогіка” (розділ “Дидактика”), “Методика викладання предмету спеціалізації”, спецкурс “Підготовка майбутнього вчителя до здійснення диференційованого підходу в навчанні учнів”), проходження педагогічної практики, здійснення науково-дослідницької роботи студентів.

Процесуальний компонент технології підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до здійснення ДП у навчанні учнів вміщує форми, методи, прийоми навчання, які використовуються на всіх етапах підготовки студентів до реалізації підходу у професійно-педагогічній діяльності. В узагальненому викладі процесуальний компонент технології розкриває всі важливі аспекти організації процесу навчання майбутніх педагогів.

Оцінно-результативний компонент технології відображає методи контролю ефективності підготовки студентів (тести, письмові контрольні роботи, опитування), методи самоконтролю (самооцінка рівня знань, умінь, навичок, якостей, мотивів), які реалізуються на кожному етапі підготовки. В загальному сенсі цей компонент технології представлено оцінкою, самооцінкою рівня готовності майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до здійснення ДП у навчанні учнів та визначенням напрямів корекції підготовки майбутніх педагогів у цьому напрямі.

Охарактеризуємо окремі компоненти технології більш детально. Перший етап підготовки – *орієнтувально-інформаційний* передбачає мотивування студентів до здійснення ДП у навчанні учнів, поступове ознайомлення майбутніх учителів гуманітарних дисциплін з важливими педагогічними, методичними категоріями, які належать до фонду знань з проблеми ДП засобами педагогічних, методичних дисциплін, зокрема, курсів “Педагогіка” (розділ “Дидактика”), “Методика викладання предмету спеціалізації”.

Мета технології підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін на цьому етапі становить засвоєння студентами таких важливих категорій як “диференційоване навчання”, “диференціація”, “дидактичні та методичні принципи навчання”, “дидактичні основи навчання предмету спеціалізації” (в залежності від факультету) та формування окремих умінь, на яких ґрунтується реалізація диференційованого підходу.

На цьому етапі ми використовували контекстне включення питань, пов’язаних з досліджуваною проблемою, у хід занять з відповідної тематики курсів “Педагогіка” та “Шкільний курс іноземної мови з методикою викладання”. Ми окреслили спільні для обох дисциплін теми, у контекст яких доцільним є введення доповнень з проблеми застосування ДП у навчанні.

Провідною формою впровадження технології підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до здійснення ДП були семінарські заняття відповідної тематики, методами організації і здійснення підготовки студентів на цьому етапі були репродуктивні, активні та інтерактивні методи.

Оцінно-результативний компонент технології у контексті її здійснення у ході вивчення курсів “Педагогіка” та “Шкільний курс іноземної мови з методикою викладання” набув реалізації у вигляді доповнень до тестових завдань, які традиційно використовуються на практичних заняттях з даних предметів, та у вигляді усного контролю відповідей студентів.

Метою другого, *навчально-практичного* етапу, технології підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін до здійснення ДП у навчанні учнів є корекція, систематизація та цілеспрямоване поглиблення знань студентів з проблеми ДП, формування стійкої мотивації майбутніх педагогів на реалізацію ДП у їх професійно-педагогічній діяльності. Технологія підготовки майбутніх учителів цьому етапі була реалізована у межах спецкурсу “Підготовка майбутнього вчителя до здійснення ДП”.

Спецкурс включав розгляд таких аспектів:

1. Методологічні та теоретичні засади ДП. Актуалізація проблеми у світлі сучасних освітніх документів та тенденцій розвитку освітньої системи держави.

2. Практичні шляхи реалізації ДП учителем у професійно-педагогічній діяльності. Особливості учнів, які можуть стати підставою для внутрішньокласної диференціації. Проектування, планування, організація диференційованого навчання вчителем на уроках предмету спеціалізації.

ТЕХНОЛОГІЯ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ГУМАНІТАРНИХ ДИСЦИПЛІН ДО ЗДІЙСНЕННЯ ДИФЕРЕНЦІЙОВАНОГО ПІДХОДУ У НАВЧАННІ УЧНІВ

3. Організація педагогічного спілкування у ході реалізації ДП та організації диференційованого навчання учнів.

Спецкурс дав змогу актуалізувати та інтегрувати знання, вміння студентів, набуті у процесі вивчення дисциплін різних блоків, систематизувати і поглибити ресурсний фонд знань майбутніх педагогів по проблемі ДП, розвинути навички та вміння планування та організації диференційованого навчання на уроках предмету спеціалізації.

Формами реалізації технології на цьому етапі були лекції, семінарські заняття різних типів, відео лабораторні роботи та методичні майстерні.

Таким чином було розширено поглиблено фонд знання студентів стосовно досліджуваної проблеми. На цьому етапі підготовки були використані активні, інтерактивні, пошукові та проблемні методи навчання. Також широко використовувався метод ситуативного аналізу.

Оцінно-результативний компонент технології підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін на другому етапі здійснювався на основі методів усного та письмового контролю. Усний контроль здійснювався шляхом усного опитування студентів, тестування, захисту студентами методичних портфоліо.

Третій етап технології підготовки майбутніх учителів до здійснення ДП у навчанні учнів, **самостійно-творчий**, мав на меті скорегувати знання та вміння студентів з проблеми підходу в ході педагогічної практики та створити умови для заохочення студентів на подальший творчий, науковий пошук у цьому напрямі.

Формами технології підготовки майбутніх учителів до здійснення ДП були переддипломна педагогічна практика, установча конференція, методична олімпіада, захист курсових та дипломних робіт відповідної тематики.

Оцінно-результативний компонент технології підготовки на цьому етапі було проведено у формі захисту методичних досьє студентів практикантів, які включали засоби діагностики, обґрунтування вибору конкретного виду диференціації, зразки диференційованих завдань, які вони використовували у ході проведення власних уроків. Також на цьому етапі технології було проведено комплексну діагностичну роботу

студентів, яка дозволила за визначеними попередньо критеріями (стимулюючий, внутрішньо особистісний, теоретичний, практичний та результативний) встановити рівень готовності студентів до здійснення ДП.

Проведення експериментального навчання студентів Навчально-наукового інституту педагогіки, Навчально-наукового інституту іноземної філології Житомирського державного університету імені Івана Франка довело, що організація підготовки студентів до здійснення ДП у навчанні учнів у форматі педагогічної технології сприяла підвищенню рівня сформованості мотивів студентів до реалізації ДП, рівня сформованості знань, умінь та навичок студентів, необхідних для реалізації ДП. Фактично, готовність до здійснення ДП була сформована на високому рівні у 56% студентів, які брали участь в експериментальному навчанні.

Висновок. Ефективність та дієвість запропонованої технології свідчить про доцільність її впровадження в процес професійної підготовки майбутніх учителів гуманітарних дисциплін. За умов змін на основі врахування специфіки методики викладання предметів спеціалізації майбутніх учителів гуманітарних дисциплін запропонована технологія може бути реалізована на різних гуманітарних факультетах інших вищих навчальних педагогічних закладів України.

1. Кларин М.В. Педагогическая технология в учебном процессе. Анализ зарубежного опыта / М.В. Кларин. – М.: Знание, 1989. – 80 с.

2. Національна доктрина розвитку освіти України у XXI столітті: затверджено указом Президента України від 17 квітня 2002 р. № 347 // Освіта. – 2002. – 24 квітня – 1 травня.

3. Селевко Г.К. Современные образовательные технологии: учебное пособие / Г.К. Селевко. – М.: Народное образование, 1998. – 256 с.

4. Технології професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів: навч. посібник. У 2 ч. Ч. 1: Технології загально педагогічної підготовки майбутніх учителів / за заг. ред. доктора педагогічних наук О.А. Дубасенюк. – Житомир: Житомирський держ. пед. ун-тет, 2001. – 267 с.

Стаття надійшла до редакції 19.04.2013

